ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA
VOL. XXXV SECTIO H 2001

Pracownia Zastosowań Technik Informatycznych Wydziału Ekonomicznego UMCS

PIOTR ZALEWA

Kanadyjski system podatkowy – zarys analizy

The Canadian tax system – an outline of analysis

Od wielu lat Kanada znajduje się w czołówce najbardziej rozwiniętych krajów świata. Osiągane wskaźniki ekonomiczne, zamożność społeczeństwa, powszechna dostępność realizowanych w szerokim zakresie świadczeń zdrowotnych, społecznych i edukacyjnych skłaniają do bliższego przyjrzenia się Kanadzie, sposobom samoorganizacji społeczeństwa, polityce gospodarczej i społecznej tego kraju.

Systemy ekonomiczne funkcjonujące w krajach Europy Zachodniej i Ameryki Północnej, mimo że są oparte na kulturze antycznej, prawie rzymskim i religii chrześcijańskiej, nie są jednorodne (chociażby ze względu na historię, kulturę, tradycję, uwarunkowania społeczne, czy też dostępność surowców mineralnych). Rodzaj prowadzonej w tych krajach polityki społeczno-gospodarczej można w przybliżeniu określić jako dwubiegunowy, mimo że powszechnie uważa się, iż we wszystkich krajach dominuje gospodarka rynkowa. Na jednym biegunie znajduje się Szwecja, jako kraj, w którym państwo odgrywa bardzo dużą rolę w gospodarce i redystrybucji dochodu narodowego (ze wszystkimi tego konsekwencjami, np. wysokie podatki, obowiązkowe ubezpieczenia), a na drugim USA, gdzie hołduje się zasadzie, że człowiek jest istotą wolną, sam o sobie decyduje, a rola rządu centralnego powinna być jak najmniejsza (również ze wszystkimi tego konsekwencjami, np. bardzo duża dysproporcja między najlepiej zarabiającymi a rzeszą ludzi ubogich, nieobowiązkowe ubezpieczenia – wielu ludzi nie korzysta z osiągnięć współczesnej medycyny). Kraje Unii Europejskiej (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii) są znacznie bliżej modelu szwedzkiego niż amerykańskiego. Chociaż powyższy podział można uznać za stały jedynie w krótkim okresie (analizując dłuższy horyzont czasowy można dostrzec

w przypadku niektórych krajów istotne zmiany w realizowanej polityce makroekonomicznej, np. Irlandia, która przez wiele lat była jednym z uboższych państw Unii Europejskiej, borykała się z wysokim bezrobociem, poprzez szereg działań m.in. inwestycje w obszarze nowych technologii, obniżenie podatków, stała się najszybciej rozwijającym się państwem Unii). Polityka realizowana przez kolejne rządy Kanady nie pozwala jednoznacznie określić jej miejsca w powyższym podziale. Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, obowiązujący system podatkowy, duża rola państwa w redystrybucji dochodów skłaniają do umiejscowienia jej wśród krajów Europy kontynentalnej, jednak historia, tradycja oraz wiele rozwiązań gospodarczych Kanady znacznie zbliżają ją do Stanów Zjednoczonych.

Jednym z przejawów prowadzonej polityki ekonomicznej kraju jest obowiązujący system podatkowy. Stosowane w tym przedmiocie rozwiązania pozwalają, przynajmniej częściowo, stwierdzić, czy realizowany model gospodarczy jest zbliżony do poglądów liberalnych, postulujących nieinterweniowanie przez rząd w gospodarkę i pozostawienie wszelkich, w tym również niekorzystnych, zjawisk społecznych i ekonomicznych „niewidzialnej ręce rynku", czy też rząd, w sposób świadomy, aktywny, przy wykorzystaniu dostępnych narzędzi polityki gospodarczej, wspomaga regulacyjne mechanizmy rynkowe, starając się niwelować te niekorzystne zjawiska społeczno-ekonomiczne, wobec których rozwiązania rynkowe pozostają bezsilne.

System podatkowy należy bez wątpienia do tych narzędzi polityki makroekonomicznej, które dość łatwo podlegają wszelkim modyfikacjom, umożliwiając w pewnym stopniu narzucenie społeczeństwu szeregu zachowań istotnych z punktu widzenia realizowanej przez rząd polityki gospodarczej. Poprzez swoje funkcje (redystrybucyjną, interwencyjną, bodźcową, kontrolną[1]) umożliwia państwu realizowanie określonych priorytetów politycznych i makroekonomicznych (np. sprawiedliwy podział dochodu narodowego, powszechna dostępność świadczeń zdrowotnych, edukacji itp.), a konstrukcja systemu podatkowego, obowiązujące stopy, progi i ulgi podatkowe mogą skłaniać ludzi do określonych, racjonalnych ze względu na ich użyteczność, wyborów, np. konsumpcja – oszczędzanie – inwestycje – tezauryzacja itp.

Kanadyjski system podatkowy jest oparty na trzech podstawowych zasadach[2]. Po pierwsze, podatki muszą być sprawiedliwe, a wszelkie ulgi i zwolnienia muszą przynosić korzyść tym, którzy potrzebują ich najbardziej, tj. najgorzej i średnio zarabiającym Kanadyjczykom. Po drugie, wszelkie obniżki muszą w pierwszej mierze dotyczyć podatku od dochodów osobistych, jako najbardziej obciążającego społeczeństwo. Po trzecie, obciążenie budżetu długiem jest na tyle poważne, że żadne ulgi i zwolnienia nie mogą być dłużej finansowane pożyczo-

[1] N. Gajl, *Teorie podatkowe w świecie*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 124.

[2] *The Budget Plan 1999*, Department of Finance Canada, http://www.fin.gc.ca/.

nymi pieniędzmi, w przeciwnym razie doprowadzi to w konsekwencji do konieczności podniesienia podatków w przyszłości.

Kanada jest podzielona administracyjnie na dziesięć prowincji i dwa terytoria, a jej system podatkowy w pełni odzwierciedla ten podział. Każda z tych jednostek administracyjnych posiada własny parlament, rząd i budżet, może samodzielnie ustalać szereg podatków będących źródłem ich finansowania jako jednostek o dużym stopniu uniezależnienia od rządu centralnego. Podmiotem opodatkowania jest zatem z jednej strony osoba fizyczna lub prawna, a z drugiej – państwo (rząd federalny) oraz rządy poszczególnych prowincji i terytoriów jako podmiot uprawniony do pobierania podatków.

Przedmiotem opodatkowania w Kanadzie, podobnie jak w innych krajach rozwiniętych, są trzy podstawowe zjawiska bądź sytuacje, z którymi przepisy prawa łączą powstanie obowiązku podatkowego: dochód, konsumpcja oraz posiadany majątek. Dokonując analizy systemu podatkowego, należy jednak rozróżnić osoby fizyczne oraz instytucje (przedsiębiorstwa, spółki, fundusze powiernicze itp.), gdyż ich opodatkowanie różni się w sposób istotny.

PODATKI BEZPOŚREDNIE

OPODATKOWANIE OSÓB FIZYCZNYCH

Osoby fizyczne są opodatkowane w zależności od swojego statusu jako członka społeczności kanadyjskiej. Ogólne zasady opodatkowania dochodu stosuje się wobec obywateli Kanady oraz osób fizycznych, które na podstawie posiadanych dóbr (np. prawo własności do lokalu mieszkalnego), sytuacji rodzinnej i innych uwarunkowań społecznych zostały przez odpowiednie władze do tego zobowiązane. To samo dotyczy osób przybyłych do Kanady w celu zarobkowym lub prowadzenia przedsiębiorstwa, a także wszystkich innych osób, osiągających dochód podlegający opodatkowaniu i przebywających w Kanadzie dłużej niż 183 dni. Jedynie osoby przebywające na terytorium Kanady krócej niż pół roku płacą podatek dochodowy tylko od dochodów osiągniętych w Kanadzie.

Do najważniejszych rodzajów dochodu podlegających opodatkowaniu podatkiem od osób fizycznych w Kanadzie należą dochody z tytułu wynagrodzeń, prowadzenia przedsiębiorstwa, posiadanego majątku, uzyskanych dywidend oraz dochodów kapitałowych. W przypadku dochodów osiąganych z pracy najemnej, na uwagę zasługuje rozróżnienie (a właściwie brak precyzyjnego rozróżnienia) pomiędzy dochodem uzyskiwanym z tytułu zatrudnienia u konkretnego pracodawcy (analogicznie w Polsce zatrudnienie na podstawie umowy o pracę) a dochodem z działalności na własny rachunek, zwłaszcza, jeśli ta działalność nie ma charakteru ani typowej pracy najemnej, ani prowadzenia

typowego przedsiębiorstwa, np. świadczenie usług jednemu zleceniodawcy we własnym domu. W przypadku typowej pracy najemnej przedmiotem opodatkowania jest przychód (wynagrodzenie), a pracobiorca nie ma praktycznie żadnych możliwości odliczenia od dochodu różnego rodzaju kosztów (z wyjątkiem oczywiście dostępnych dla każdego ulg). Pracownik najemny może obniżać podstawę opodatkowania jedynie w kilku określonych prawem sytuacjach (np. odliczanie amortyzacji pojazdu oraz wydatków na paliwo, jeżeli charakter świadczonej pracy narzuca konieczność korzystania z samochodu, koszty instrumentów muzycznych dla muzyków i, podobnie jak w Polsce, składki na rzecz organizacji, do których przynależność jest obowiązkowa).

Natomiast osoba pracująca we własnym domu, świadcząca pracę jednemu pracodawcy (zleceniodawcy) może zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów szereg pozycji związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w domu (np. część podatku od nieruchomości) pod warunkiem, że ponoszone wydatki są jednoznacznie związane z uzyskiwanym przychodem. Stąd też, przynajmniej z punktu widzenia obciążeń podatkowych, bardziej opłaca się być osobą niezależną, świadczącą swe usługi na podstawie np. kontraktu, niż typowym pracownikiem najemnym.

Podatek od dochodów osobistych, jako forma podatku bezpośredniego, dotyka każdego podatnika, będąc najbardziej jaskrawym przejawem polityki podatkowej państwa. I chociaż w rzeczywistości, z punktu widzenia podatnika, jest mało istotne, czy pobierane od niego zaliczki na podatek dochodowy wynoszą np. 20% czy 19% (zwłaszcza w przypadku najczęściej stosowanej w Kanadzie formy wypłaty tygodniowej), to jest to temat wywołujący wiele sporów zarówno wśród ekonomistów, polityków, jak i podatników.

Skalę podatkową podatku od dochodów osobistych płaconego na rzecz rządu federalnego, obowiązującą w Kanadzie w 2000 roku, zawiera tabela 1.

Tab. 1. Skala podatkowa obowiązująca w Kanadzie w 2000 roku[3]
Tax scale binding in Canada in 2000

Dochód (w dolarach kanadyjskich)		Stopa podatkowa
od	do	
0	30 004	17%
30 005	60 009	25%
ponad 60 009		29%

Źródło: „Canadian Tax Notes 2000" – opracowanie przedsiębiorstwa Arthur Andersen: http://www.arthurandersen.com/resource2.nsf/vAttachLU/CanadaTaxNotes2000/$File/Canada TaxNotes2000.pdf.

[3] Informacje dotyczące stóp i progów podatkowych pochodzą ze stron internetowych przedsiębiorstw: Arthur Andersen (http://www.arthurandersen.com/), KPMG (http://www.kpmg.com/), Pricewaterhouse Coopers (http://www.pwcglobal.com/ca/).

Jeżeli zobowiązanie wobec budżetu federalnego przekracza 15 500 CAD, podatnik musi doliczyć jeszcze 5% kwoty zobowiązania (*surtax*). Ten dodatkowy podatek pojawił się po raz pierwszy w 1986 roku i miał za zadanie czasowo wspierać walkę z deficytem budżetowym. Oprócz podatku federalnego, podatnik musi zapłacić podatek na rzecz rządu prowincji, w której mieszka. Podatek dochodowy od dochodów osobistych płacony na rzecz prowincji stanowi w większości prowincji określony procent zobowiązania federalnego i waha się od 44% (Alberta) do 62% kwoty podatku federalnego (Nowa Funlandia). Niektóre prowincje mają jednak inny mechanizm obliczania podatku na rzecz prowincji. Na przykład prowincja Ontario wprowadziła własną – sześcioprogową skalę podatkową. Dochód wolny od podatku wynosi 7231 CAD. Prowincja Ontario pobiera ponadto podatek dodatkowy (*surtax*) w wysokości 20% od kwoty podatku na rzecz prowincji ponad 3561 CAD oraz 36% nadwyżki nad 4468 CAD, o ile oczywiście zobowiązanie podatkowe na rzecz prowincji przekracza tę kwotę.

W kanadyjskim systemie podatkowym istnieje szereg możliwości zmniejszenia dochodu do opodatkowania (włącznie z istnieniem dochodu wolnego od podatku w wysokości 7231 CAD). Do najważniejszych należą np. ulga dla osób starszych niż 65 lat (dochód można zmniejszyć o 3531 CAD, o ile nie przekroczył on kwoty 49 824 CAD), ulga dla osób niepełnosprawnych (zmniejszająca dochód o 4293 CAD), czy też ulga dla małżeństw lub osób pozostających w wolnych związkach wynosząca 6140 CAD. Swoje zobowiązania wobec budżetu można zmniejszać także, np. wpłacając pieniądze na rzecz organizacji charytatywnych, zarejestrowanych partii politycznych, czy też inwestując we własną edukację lub opłacając składki emerytalne. Każda z ulg ma swoje progi i stawki, a szczegółowe ich omówienie wykracza poza ramy niniejszej publikacji.

Dochody z tytułu najmu, udzielonych pożyczek, czy też praw autorskich podlegają w Kanadzie opodatkowaniu na zasadach ogólnych, tj. zwiększają podstawę opodatkowania.

Dochody kapitałowe opodatkowane są w sposób zbliżony do zasad obowiązujących w przypadku dochodów z pracy. Podstawową zasadą dla dochodów kapitałowych jest funkcjonowanie ulgi podatkowej wynoszącej 500 000 CAD dla osoby fizycznej w ciągu całego jej życia. Innymi słowy, jeśli dochody kapitałowe nie przekraczają powyższej kwoty, to osoba fizyczna nie płaci podatku od dochodów kapitałowych. Z punktu widzenia zobowiązań podatkowych istotne jest zdefiniowanie pojęcia dochód kapitałowy. Za dochód kapitałowy nie może być uznany dochód uzyskany dzięki zjawiskom lub aktywności leżących w naturze pojęcia „handel" – w takim przypadku dochód musi być traktowany jako uzyskany z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (*business income*) i opodatkowany na zasadach ogólnych. Ma tu bowiem znaczenie ogólna definicja pojęcia *business*, która brzmi: *adventure or concern in the nature of trade*, czyli koncentruje się na działalności handlowej. Rozróżnienie to jest o tyle istotne, że dochody kapitałowe podlegają korzystniejszemu opodatkowaniu niż dochód z pracy najemnej lub działalności gospodarczej. Brak jednoznacznie

brzmiącej definicji pojęcia „dochód kapitałowy" był zresztą przedmiotem wielu sporów rozstrzyganych na drodze sądowej. Dochody kapitałowe są bowiem opodatkowane na zasadach ogólnych jedynie w dwóch trzecich swojej wartości (do 27 lutego 2000 roku w trzech czwartych), jeżeli oczywiście w którymś momencie życia podatnika przekroczą kwotę 500 000 CAD.

Inaczej natomiast traktowane są dywidendy. Sposób ich opodatkowania zależy od tego, czy przedsiębiorstwo je wypłacające jest przedsiębiorstwem kanadyjskim. Jeżeli nie, dywidendy zwiększają dochód podatnika i podlegają opodatkowaniu na zasadach ogólnych. Jeżeli natomiast przedsiębiorstwo jest przedsiębiorstwem kanadyjskim (rozróżnienie tożsamości krajowej również nie jest precyzyjnie zdefiniowane i budzi szereg kontrowersji zwłaszcza w kontekście coraz większej roli, jaką odgrywają przedsiębiorstwa międzynarodowe) ustawodawca kanadyjski wychodzi z założenia, że dywidendy pochodzą z zysków, które już raz podległy opodatkowaniu, stąd też system ich opodatkowania ma na celu uniknięcie podwójnego opodatkowania tego samego dochodu, raz poprzez opodatkowanie zysku przedsiębiorstwa, a drugi raz – osoby otrzymującej dywidendę. Stąd też sposób opodatkowania dywidend jest dość skomplikowany. Trzeba jednak powiedzieć, że progi dochodów z tytułu dywidend oraz stopy ich opodatkowania są tak dobrane, aby podatek od dywidend dodany do podatku od zysku przedsiębiorstwa wynosił tyle, ile wynosiłby podatek zapłacony przez osobę fizyczną, gdyby dywidenda była opodatkowana na zasadach ogólnych. System ten dość dobrze realizuje tę funkcję, zwłaszcza przy założeniu, że przedsiębiorstwo zapłaciło podatek od zysku w wysokości około 20%, a dochód osoby otrzymującej dywidendę należy do najwyższego progu podatkowego.

Oprócz „klasycznej" metody naliczania podatków, w kanadyjskim systemie podatkowym istnieje jeszcze jeden sposób obliczenia swego zobowiązania podatkowego – metodą *Alternative Minimum Tax* (AMT). Jest ona dość skomplikowana, stąd też pominięto w niniejszej publikacji jej szczegółowe omówienie. Ogólny mechanizm tej metody polega na tym, że podatnik koryguje swój dochód o określone przepisami pozycje (np. musi on jako dochód potraktować całość dochodów kapitałowych, a nie tylko dwie trzecie, jak w przypadku „klasycznej" metody, tj. opartej o progi, stawki i odliczenia podatkowe). Tak obliczony dochód, pomniejszony o 40 000 CAD stanowi podstawę opodatkowania stawką 17%. Jeżeli zobowiązanie przekracza kwotę obliczoną metodą „klasyczną", podatnik rozlicza się z rządem federalnym metodą AMT, a kwota obliczona tą metodą stanowi podstawę dla określania zobowiązań wobec prowincji (innymi słowy podatnik zawsze musi płacić kwotę wyliczoną według metody mniej dla siebie korzystnej). Jednak nadwyżka podatku wyliczonego metodą AMT nad podatkiem obliczonym „klasycznie" może być odliczona (tj. potraktowana jako ulga) w sytuacji, gdy w kolejnym roku w ciągu siedmiu następnych lat podatek obliczony sposobem „klasycznym" będzie wyższy od podatku wynikającego z metody AMT.

OPODATKOWANIE PRZEDSIĘBIORSTW

System opodatkowania dochodów przedsiębiorstw jest, podobnie jak opodatkowanie osób fizycznych, znacznie bardziej skomplikowany od obowiązującego w Polsce. Należy tu jednak rozróżnić dwa pojęcia: opodatkowanie dochodu (zysku) przedsiębiorstwa oraz sposób obliczania tego dochodu, będącego ogólnie mówiąc, różnicą między przychodami a kosztami poniesionymi w celu ich uzyskania. I chociaż to drugie może być również elementem analizy systemu podatkowego, to określanie, co i kiedy można uznać za koszty uzyskania przychodu, wykracza poza ramy niniejszej publikacji.

Kanadyjski system podatkowy rozróżnia trzy rodzaje przedsiębiorstw: tzw. małe przedsiębiorstwa (*small business*) oraz przedsiębiorstwa produkcyjne i nieprodukcyjne (przy czym przymiotnik „mały" nie oznacza w tym przypadku, że dany podmiot jest mały w sensie np. możliwości gospodarczych, finansowych, itp.). Ponadto, podobnie jak w przypadku osób fizycznych, różnie traktuje się przedsiębiorstwa określane mianem kanadyjskich oraz podmioty zagraniczne. Rozróżnienie to odbywa się na podstawie o zapisu mówiącego, że przedsiębiorstwo jest podmiotem kanadyjskim, jeżeli zarządzanie i kontrola (*central management and control*) odbywa się w Kanadzie. Bardziej szczegółowe określenie kryteriów przynależności krajowej zawiera jeden z najważniejszych aktów prawnych dotyczących podatków – *Income Tax Act*. Przedsiębiorstwo uznane za podmiot zagraniczny płaci podatek jedynie od dochodów osiągniętych na terenie Kanady, podczas gdy podmiot kanadyjski – od całości dochodów.

Każdy podmiot gospodarczy płaci podatek od dochodów uzyskanych z trzech podstawowych źródeł: działalności podstawowej, dochodów z tytułu posiadanych praw (w tym praw własności) oraz dochodów kapitałowych i to zarówno na rzecz rządu federalnego, jak i na rzecz prowincji, w której jest zarejestrowany (opodatkowanie dochodów kapitałowych i dochodów z tytułu własności przedsiębiorstw odbywa się na podobnej zasadzie jak osób fizycznych, z tym, że w przypadku dochodów kapitałowych przedsiębiorstwa nie mają prawa do 500 000 ulgi podatkowej). Sposób obliczania federalnego podatku dochodowego dla przedsiębiorstw jest różny dla każdego z trzech wyżej wymienionych rodzajów przedsiębiorstw. Stopa podstawowa dla wszystkich przedsiębiorstw wynosiła w 2000 roku 38% (podatek dodatkowy – 1,12% dochodu), obniżona o 10 punktów procentowych (efektywna stopa wynosi zatem 29,12%). Podmioty określane mianem *small business* obniżają stopę o kolejne 10 punktów procentowych, a przedsiębiorstwa produkcyjne – o 7 punktów procentowych. Podmioty nieprodukcyjne nie mogą już obniżyć stopy podatkowej.

Stopa podatku płaconego prowincji nie jest jednolita i różni się od 2,5% (w prowincji Yukon) do 9,01% (w prowincji Quebec) dla podmiotów *small business*, od 2,5% (Yukon) do 17% (Manitoba) dla przedsiębiorstw produkcyjnych oraz od 9,01% (Quebec) do 17% (Manitoba) dla podmiotów pozostałych. Ponadto,

każde z trzech rodzajów przedsiębiorstw ma prawo do różnych ulg, odliczeń czy też wakacji podatkowych, różnych w poszczególnych prowincjach. I tak np. prowincja Quebec oferuje 10-letnie wakacje podatkowe podmiotom angażującym się w przedsięwzięcia z jej punktu widzenia istotne, Nowa Funlandia także zwalnia z podatku dochodowego na 10 lat przedsiębiorstwa spełniające określone kryteria (m.in. tworzące nowe miejsca pracy), a z ulgi polegającej na nieopodatkowaniu pierwszych 200 000 CAD dochodu mogą korzystać przedsiębiorstwa z kategorii *small business* we wszystkich prowincjach, z wyjątkiem Ontario (które ma własne w tej materii rozwiązania), jeżeli ich dochód nie przekracza 10 milionów CAD. Ponadto, obowiązują w Kanadzie różnego rodzaju podatki dodatkowe, m.in. dla banków, przedsiębiorstw ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych, a także szereg szczegółowych unormowań dotyczących konkretnych gałęzi przemysłu (np. wydobywanie kopalin, obrót nieruchomościami).

Dla typowego przedsiębiorstwa kanadyjskiego, efektywna łączna stopa podatkowa (podatku federalnego i podatku na rzecz prowincji) waha się zatem od 17,62% (Nowy Brunszwik) do 22,13% (Quebec) dla małych przedsiębiorstw, od 24,62% (Yukon) do 39,12% (Manitoba) dla podmiotów produkcyjnych i od 38,12% (Quebec) do 46,12% (Saskatchewan) dla przedsiębiorstw pozostałych.

Na bardziej szczegółowe opisanie zasługuje jeszcze jedno rozwiązanie stosowane w kanadyjskim systemie podatkowym związane z opodatkowaniem przedsiębiorstw. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku znacznie wzrosła rola przedsiębiorstw międzynarodowych, powstałych na drodze ekspansji i ewolucji, czy też może bardziej poprzez różnego rodzaju przejęcia, fuzje i powiązania kapitałowo-osobowe. Stąd też często trudno jednoznacznie określić kraj ich pochodzenia, a już za powszechne należy uznać zjawisko transferu dochodów do kraju macierzystego firmy bądź do państwa o relatywnie niskich podatkach. Kanada, jak widać, nie należy do państw, których system podatkowy można określić jako nieskomplikowany, a ściągane podatki jako niskie. Na pewno nie jest także tzw. rajem podatkowym. I chociaż ma miejsce migracja pewnych grup zawodowych do Stanów Zjednoczonych (także z powodów podatkowych), to liczba imigrantów z całego świata znacznie przekracza liczbę osób opuszczających Kanadę[4], także jeśli chodzi o osoby wysoko wykwalifikowane. Stąd też, aby podmioty kanadyjskie i zagraniczne były w miarę możliwości jednakowo obciążane podatkami, wprowadzono dla przedsiębiorstw zagranicznych (bądź ich filii lub oddziałów) podatek dodatkowy (tzw. *branch tax*). Jego podstawowa stopa wynosi 25% i jest płacony od tej części dochodów podmiotu zagranicznego, która nie została zainwestowana w Kanadzie. Na mocy szeregu umów międzynarodowych Kanada obniża jego stopę do 5%, 10% lub 15%. Przy 15% stopie tego podatku całość obciążeń podatkowych przedsiębiorstwa zagranicz-

[4] Kanadyjski Urząd Statystyczny, http://www.statcan.com/.

nego jest zbliżona do poziomu obciążenia, jakiemu jest poddany podmiot kanadyjski po wypłaceniu dywidendy.

Oprócz opodatkowania dochodów, kanadyjski system podatkowy obciąża duże przedsiębiorstwa dodatkowym podatkiem federalnym, zwanym LCT (*Large Corporation Tax*). Każde przedsiębiorstwo, którego majątek przekracza 10 milionów CAD musi płacić 0,225% podatku od tej części swego majątku, która stanowi nadwyżkę ponad 10 milionów CAD. Podobne rozwiązania, dotyczące dużych podmiotów, obowiązują także w poszczególnych prowincjach.

PODATKI POŚREDNIE

Podstawowym podatkiem pośrednim funkcjonującym w całej Kanadzie jest GST – federalny podatek od dóbr i usług (*Goods and Service Tax*). Jego konstrukcja jest bardzo zbliżona do obowiązującego w Polsce podatku VAT. Na każdym etapie powstawania wartości dodanej sprzedawca dolicza do ceny podatek GST, mając jednocześnie możliwość odliczenia od zobowiązania wobec budżetu podatku zapłaconego dostawcom. Podstawowa stawka podatku GST wynosiła w 2000 roku 7%, a wybrane towary były opodatkowane stawką 0% lub całkowicie zeń zwolnione. Stawka zerowa dotyczy przede wszystkim podstawowych produktów spożywczych, rolniczych, przepisanych przez lekarza lekarstw oraz urządzeń medycznych. Podobnie jak w Polsce, towary eksportowe są również opodatkowane stawką zerową. Zwolnionych z GST jest większość usług finansowych, edukacyjnych, czy też medycznych. W przypadku dóbr i usług zwolnionych z podatku GST sprzedawca nie ma możliwości odliczenia kwot naliczonych, traktując je jako koszty uzyskania przychodu.

Tak jak w przypadku podatków bezpośrednich, również podatki pośrednie są ściągane przez poszczególne prowincje. Stawka podatku PST (*Provincial Sales Tax*) waha się od 6% (Saskatchewan) do 10% (Wyspa Księcia Edwarda), przy czym w dwóch prowincjach (Quebec i Wyspa Księcia Edwarda) podstawą naliczenia podatku PST jest cena towaru powiększona o podatek GST, a więc efektywna stawka podatku łącznego jest w rzeczywistości wyższa niż wynikałoby to z prostego sumowania stawek GST i PST.

Innym rodzajem podatku pośredniego są cła. W Kanadzie istnieje obecnie sześć podstawowych taryf celnych, uzależnionych od kraju, z którego pochodzą importowane dobra. I tak rozróżnia się towary pochodzące z krajów Brytyjskiej Wspólnoty Narodów, z krajów uprzywilejowany (tj. z tych, z którymi Kanada ma podpisane odpowiednie umowy), z państw, których rozwój jest przez Kanadę wspierany oraz trzy taryfy dla towarów pochodzących z Meksyku i USA (w ramach porozumienia NAFTA, które zakłada między innymi sukcesywne redukowanie ceł między tymi trzema państwami). Istnieje ponadto szereg

uwarunkowań prawnych, które pozwalają importerom o ubieganie się o zmniejszenie obciążeń celnych. Ponadto, wybrane towary (wyroby tytoniowe i alkoholowe) są obłożone podatkiem akcyzowym, funkcjonującym na zasadach zbliżonych do obowiązujących w Polsce.

PODSUMOWANIE

Płacone przez Kanadyjczyków podatki i cła stanowiły w roku budżetowym 1999-2000 około 95% dochodów federacji[5]. Podatki od dochodów osobistych stanowiły 48%, podatki od przedsiębiorstw – 14%, a podatek GST – 14% wpływów budżetowych. Dla porównania, polski budżet opierał się w 2000 roku w 17% na podatku od osób fizycznych, w 12% na podatku od przedsiębiorstw i niemal w 40% na podatku VAT[6]. Z kolei największą pozycję wydatków stanowiły wszelkiego rodzaju transfery (50%): bezpośrednio do osób fizycznych (27%), do poszczególnych prowincji (15% – z czego ponad połowa to dofinansowanie opieki medycznej i socjalnej), inne transfery (12%) oraz obsługa długu publicznego (27%).

Prowadzona w ostatnich latach polityka gospodarcza doprowadziła między innymi do zlikwidowania deficytu budżetowego wynoszącego w roku budżetowym 1993-1994 około 42 miliardów CAD i osiągnięcia w roku 1999-2000 nadwyżki budżetowej w wysokości 12,3 miliarda CAD i to przy rocznych wydatkach budżetowych rzędu 166 miliardów CAD.

Dokonanie jednoznacznej oceny systemu podatkowego zdecydowanie wykracza poza ramy niniejszej publikacji. System podatkowy jest elementem systemu ekonomicznego, konsekwencją przyjętej filozofii, sposobu i zakresu funkcjonowania państwa, jego roli w życiu społecznym i gospodarczym danego kraju. W dużej mierze wynika zatem z tradycji, kultury i hierarchii wartości obowiązującej w danym państwie. Bez analizy tych i innych czynników kształtujących system podatkowy taka ocena byłaby znacznym uproszczeniem.

Poziom obciążeń podatkowych w 1996 plasował Kanadę na pozycji zbliżonej do średniej dla krajów zrzeszonych w OECD. I chociaż efektywna stopa podatkowa dla najlepiej zarabiających wynosiła około 54% (przy średniej dla krajów OECD wynoszącej 47,8%), to podatki ogółem jako procent produktu krajowego brutto wynosiły około 36,8% (średnia OECD – 37,7%).

Realizowana od 1997 roku nadwyżka budżetowa pozwoliła na przyjęcie w 2000 roku pięcioletniego planu mającego na celu redukcję obciążeń podat-

[5] „Annual Financial Report of Government of Canada. Fiscal Year 1999-2000", http://www.fin.gc.ca/.

[6] *Polityka – pieniądze*, dodatek do tygodnika „Polityka" nr 51 z 16 XII 2000, s. 4.

kowych[7]. Do najważniejszych posunięć należy zaliczyć zwiększenie kwoty dochodu wolnego od podatku o około 10%, zmniejszenie stopy obowiązującej w drugim progu podatkowym do 23%, podniesienie górnej granicy drugiego progu do przynajmniej 35 000 CAD, a trzeciego – do 70%, powiększenie limitów obowiązujących ulg podatkowych, m.in. z tytułu wychowywania dzieci i oszczędzania w funduszu emerytalnym, obniżenie stopy podatku dochodowego dla przedsiębiorstw do 21%.

Jak widać z powyższych rozważań kanadyjski system podatkowy nie należy do najprostszych, a już na pewno nie jest bardziej prosty od systemu funkcjonującego w Polsce. Jego skomplikowany charakter wynika z jednej strony z faktu, że Kanada jest federacją prowincji posiadających dużą samodzielność (a prowincja Quebec, w wyniku dążeń rządu federalnego do zatrzymania jej w strukturach federacji ma te swobody jeszcze większe), a z drugiej – z przyjęcia przez rząd modelu aktywnego współuczestnictwa w rozwoju gospodarczym tego kraju. Szereg szczegółowych rozwiązań podatkowych (nie omówionych w niniejszej publikacji) dotyczących różnych dziedzin gospodarki pozwala rządzącym reagować elastycznie na pojawiające się problemy. Zatem w przypadku Kanady nie znajduje potwierdzenia uparcie lansowana przez niektórych ekonomistów teza mówiąca, że niskie podatki i prosty system podatkowy jest warunkiem koniecznym do stworzenia nowoczesnego i realizującego swe konstytucyjne obowiązki państwa.

LITERATURA

1. „Annual Financial Report of Government of Canada. Fiscal Year 1999–2000", http://www.fin.gc.ca/.
2. „Budget 2000. Five year tax reduction plan" – Department of Finance Canada, http://www.fin.gc.ca/.
3. Kanadyjski Urząd Statystyczny, http://www.statcan.com/.
4. N. Gajl, *Teorie podatkowe w świecie*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 124.
5. *Polityka – pieniądze*, dodatek do tygodnika „Polityka" nr 51 z 16 XII 2000, s. 4.
6. Strony internetowe przedsiębiorstw: Arthur Andersen (http://www.arthurandersen.com/), KPMG (http://www.kpmg.com/), Pricewaterhouse Coopers (http://www.pwcglobal.com/ca/).
7. *The Budget Plan 1999*, Department of Finance Canada, http://www.fin.gc.ca/.

[7] „Budget 2000. Five-year tax reduction plan" – Department of Finance Canada, http://www.fin.gc.ca/.

SUMMARY

Canada is an often underestimated country when discussing different economic systems functioning nowadays. The present study is an attempt at characterizing one of the elements of the economic system of this country – the tax system. There have been described thresholds and tax rates burdening both natural and legal persons for the benefit of different grades of administration taking into consideration direct and indirect taxes, and also the most important allowances and exemptions from taxes. It was also pointed out that the Canadian tax system is a very complicated one, especially when compared with the system functioning in Poland. It seems, however, that numerous tax regulations do not result from legislation carelessness, where the aim of the succesive legal norms is to make up for the shortcomings in legislation and regulations, because the whole system seems to be compact, enabling efficient realization of accepted macroeconomic objectives.

The author does not estimate the level of tax liabilities in Canada since it results from a number of factors, among others, the implemented model of economic policy, traditions, culture, historial experience and general values accepted as fundamental in society. Worth attention is the fact that low taxes and a simple tax system are not necessary conditions for a welfare state to function. Canada is a fine example of this.